

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN EKCRAN OKUMAYA YÖNELİK TUTUMLARI*

Sedat MADEN**

Aslı MADEN***

Geliş Tarihi: Mayıs, 2016

Kabul Tarihi: Eylül, 2016

Öz

Günümüzde genç yaşlı herkes bilgisayar, cep telefonu, televizyon gibi elektronik araçların ekranları üzerinden e-metinleri okuyarak bilgi edinmekte ve iletişim kurmaktadır. Bu gerekçeden hareketle, araştırmada ortaöğretim/lise öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumlarının tespit edilmesi ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini, Giresun il merkezindeki ortaöğretim/lise öğrencileri arasından (N=480) tesadüfi metot ile belirlenmiştir.

Öğrencilerin cinsiyet, yaş, aile durumu, okuma alışkanlıkları gibi özellikleri *Kişisel Bilgi Formu* ile ekran okumaya yönelik tutumları ise, *Ekran Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği* ile tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde SPSS programı (*Ortalama, t testi, One Way Anova testi*) kullanılmıştır.

Araştırma sonunda, ortaöğretim öğrencilerinin genel olarak ekran okumaya yönelik orta düzeyde ($X=2,85$) tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Bulgulardan hareketle okuma öğretimine ve iletişim sürecine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Okuma, ekran okuma, elektronik okuma, e-kitap, bilgi edinme, iletişim.

THE ATTITUDES OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS TOWARDS SCREEN READING

Abstract

In today's world, young or old every person communicates each other and obtains information by reading e-texts on electronic devices such as computers, mobile phones and TVs. Considering this rationale, this study aims at identifying the attitudes of secondary/high school students towards screen reading and investigating the results according to various variables.

The sample of the study was created with random sampling method from secondary/high school students in Giresun city centre (N=480).

The students' personal information such as gender, age, family information and reading habits were gathered through *Personal Information Form* and the students' attitudes towards screen reading were determined

* Bu çalışma, Uluslararası Eğitimde Yeni Yönelimler Konferansında 10-12 Haziran 2015 tarihleri arasında sözlü bildiri olarak Barselona/İspanya'da sunulmuş ve (elektronik) özet kitabında yayımlanmıştır.

** Doç. Dr.; Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, sedd52@gmail.com.

*** Okt.; Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, asli.maden@giresun.edu.tr.

through *Attitude Scale for Screen Reading*. The data were analysed using SPSS (*Average, t test, One Way Anova test etc.*). At the end of the research, it was found that attitude to have moderate ($X=2,85$) of secondary/high school students. In the light of findings, there were recommendations for teaching reading and communication process.

Keywords: Reading, screen reading, electronic reading, e-book, obtaining information, communication.

GİRİŞ

Teknoloji insan yaşamını etkilemekte, her anlamda yenilikleri ve değişimleri beraberinde getirmektedir. Bilişim teknolojilerinin insanlara gerekli olan her türlü bilgiyi araç ve zaman sınırlılığını ortadan kaldırarak, elektronik ortamda sürekli yenileyerek sunması okuryazarlık kavramına yeni bir boyut kazandırmıştır.

Bilgi edinme ve paylaşmanın anahtarı olan okuryazarlık, sabit bir kavram değildir; bilgi ve iletişim için yeni teknolojiler ortaya çıktıkça okuryazarlık değişmekte, hızlı ve sürekli değişimler okuryazarlık kavramını düzenli şekilde yeniden tanımlamaktadır (Sutherland Smith, 2002: 662). Selfe (1999) günümüzde okuryazarlığın tanımının, geleneksel okuma-yazma fikrinden, teknoloji ile etkileşime geçme, anlama ve öğrenme yeteneğini içeren boyutlara doğru genişlediğini öne sürmektedir (aktaran Pianfetti, 2001: 256). Bu değişim okuryazarlık becerilerine, geleneksel okuryazarlık becerisinin yanı sıra teknoloji ile bağlantılı olan okuryazarlık becerilerini de eklemiştir. Bugünün dünyasında kâğıt tabanlı metinleri okuma ve kâğıt üzerine yazmanın yanı sıra bir mobil telefonda, e-okuyucudan, bilgisayar ekranından ve buna benzer çeşitli teknolojik araçlardan okuma yapılmakta, bunlar aracılığıyla yazma gerçekleştirilmektedir (Mazzoleni, 2012 aktaran Yaman ve Dağtaş, 2013: 315).

Okuryazarlık becerisi insanın medeniyetin bir parçası olarak yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan yegâne niteliklerdir. Okuma, yazma ve temel hesap yeteneğini içeren okuryazarlık yarım asır öncesine kadar sadece kâğıt üzerinden gerçekleştirilen bir eylem olarak kabul edilmekteydi. Televizyon, bilgisayar gibi elektronik araçların ve internetin hızlı biçimde yaşamımıza girmesi, bunun sonucunda oluşan sanal ortamda bilginin depolanması, paylaşılması ve yenilenmesi insanları elektronik araçların ekranından okumaya yöneltmiştir. Dünya nüfusunun 1/6'sının bilgisayar ve internet kullanıcısı olduğu (Leu, 2006: 3) bir dönemde, daha fazlasının da televizyon ve diğer elektronik aletlerin ekranlarını okuyarak günlerini sürdürdükleri düşünüldüğünde ekran üzerinden okumanın son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bilginin elektronik ortamda veya sanal ortamda paylaşımı, saklanması hatta oluşturulması elektronik araçların ekranlarından okuyarak bilgi edinmeyi bilgi edinme ihtiyacı için önceliktir. Holum ve Gahala'ya (2001) göre bugünün teknolojisi bilgiyi kullanma,

işlem yapma ve özümseme süreçlerini değiştirmekte ve insanların okuma, yazma, dinleme eylemleri ile iletişim kurma biçimlerini etkilemektedir.

Ekrandan okuma, bilgisayar monitörü gibi bir ekran vasıtasıyla görüntülenen metinleri elektronik ya da dijital bir şekilde okuma eylemidir (Chou, 2009: 2, 24; Güneş, 2009, 2010: 2). Cep telefonu veya bilgisayar gibi, bir elektronik aracın ekranından okuyarak bilgi edinme olarak da tanımlanabilir. Ekrandan okuma, bilgisayar ve internet teknolojisinin gelişmesine bağlı olarak ortaya çıkan, teknolojik gelişmelerle değişikliklere uğrayan bir okuma türüdür (Yaman ve Dağtaş, 2013: 316).

Okuma materyali olarak kullandığımız kitap, dergi, gazete vb. araçların yerini ekran okumada (elektronik sözcüğü kısaltılarak) e-kitap, e-dergi, e-gazeteler, daha genel anlama elektronik ortamlardaki metinler almaktadır. Ekran okumada okuma sürecindeki görme, algılama, kelime tanıma, anlama, zihinde yapılandırma gibi işlemler ekrana bağlı yürütülmektedir. Okuma ortamı ekrana göre düzenlenmektedir. Kısaca ekran okuma göz hareketleri, anlama ve zihinde yapılandırma yönüyle daha farklı becerileri gerektirmektedir (Güneş, 2010: 3).

İlk olarak sinema ve televizyon hayatımıza girmiştir, bugün ise video oyunları, internet ve cep telefonu kullanımı bağımlılık düzeyinde çocuk ve gençleri etkilemektedir. Teknolojinin insan yaşamı üzerindeki yoğun baskısı ile bu tür elektronik ortamların kullanımı giderek artacak ve çeşitlilik arz edecektir. Bu nedenle hangi elektronik ortam veya internet ortamı olursa olsun, bu dijital ve elektronik dünyadan yararlanmak, ihtiyaçlarımızı karşılamak için okumaya başvurmak zorunda olacağız. Bu nedenle okuma becerilerinin eğitimi ve geliştirilmesinde artık e-okuma ya da ekran üzerinden okuma önemli bir boyuta ulaşmıştır. Geline nokta, toplumsal eğitim, yayın, kültür ve bilimsel planlamalar bu gerçekler dikkate alınarak yapılması hayati önem taşımaktadır. Çünkü her türlü bilgi kâğıt üzerinde veya ekran üzerinde değer kazanmakta ve insanlara ulaşmaktadır.

Ekran üzerinden okuma insanların artık yaşamlarından çıkaramayacakları bir okuma eylemi ve türüdür. Yeni kuşakların bu okuma türünü doğru ve bilinçli kullanacak şekilde yetiştirilmesinin gerektiği açıkça görülmektedir.

Gelişmiş dünya ülkelerinde bugün artık kitaplarla birlikte günlük yaşamın birçok unsuru elektronik metinler hâlinde ekranlardan okunup paylaşılabilir (Miller ve Warschauer, 2013: 285). Ayrıca elektronik ortamda okuma basılı metin okumadan farklı birtakım becerileri (sayfayı büyütme, önemli yerleri seçme, ilgili yeri tıklama vb.) gerektirmektedir. Bu nedenle, eğitim sürecinde öğrencilere ekrandan veya elektronik ortamdan okuyarak bilgi edinmenin

önemi ve ilkeleri aktarılmalıdır. Dijital bir çağda yaşamamızdan dolayı çocuk ve gençlerin elektronik aletlere cep telefonu, bilgisayar ve internete olan ilgileri de düşünüldüğünde ekran okumaya yönelik eğitici faaliyetlerin ilköğretim ve ortaöğretim düzeyinde uygulanması faydalı olacaktır. Türkiye’de bugün itibarıyla e-okuma, elektronik okuma ve ekran okumayla ilgili olarak, temel ve ortaöğretim düzeyinde *Medya Okuryazarlığı, Bilişim Teknolojileri ve Yazılım, Bilgi ve İletişim Teknolojisi* gibi derslerin okutulması, *Türkçe* derslerinde *Görsel Okuma ve Görsel Sunu* etkinliklerinin yapılması, *Okuma Becerileri* dersinde ekran okuma üzerinden öğretim etkinliklerinin yapılması önemli gelişmelerdir.

Basılı metin üzerinden okuma oranı son dönemlerde dijital/elektronik metinleri okumaya nazaran giderek azalmaktadır. Temel okuma beceri ve alışkanlığının yeterli seviyede kazanılmasını engelleyecek oranda artan ekran okuma alışkanlığı klasik okuma için kaygı verici bir hâl almaktadır. Ancak, elektronik metinleri ekran üzerinden okuma eğlenceli bir uğraş olması sebebiyle gençler arasında da giderek yaygınlaşmaktadır (Miranda vd., 2011: 80-89). Bugünün okuyucularının önemli bir kısmı özellikle de gençler, anlamayı kolaylaştırma ve zenginleştirme, metin-okur etkileşimini artırma, metinlerarasılık, metni istenilen boyutta değiştirme, bilgiyi saklama ve düzenleme kolaylığı, kâğıt kullanımını azaltma, maliyeti düşürme, okuma araçlarının hafifliği, taşınabilirliği, yön bulma ve diğer faydalarından dolayı basılı metinlerin yerine elektronik/dijital metinleri tercih etmektedir (Baron, 2004, Dyson ve Haselgrove, 2001; Garland ve Noyes, 2004; Gibson ve Gibb, 2011). Buna karşın ekran üzerinden okumanın metnin bütününe görememe, metni parça parça görme, gözü yorma, fiziksel yorgunluk vb. zorlukları da bulunmaktadır. Bu doğrultuda, çocuk ve gençlerin çağın bir gereği olan elektronik okuma eylemlerini bilinçli yapmalarının sağlanması, yaşadıkları engellerin ortadan kaldırılması için çözüm yollarının bulunması, okul çağında bunun için iyi bir eğitimin verilmesi gerekir. Temel okuma alışkanlığının basılı materyaller üzerinden kazandırılması ve elektronik metinleri okuma ile birbirinden ayrı tutulmasının gerektiği hem okullarda hem de sosyal ortamlarda ön plana çıkartılmalıdır. Ailelerin de bu konuda yetiştirilmesi çocuklarına e-okuma için örnek olabilmeleri hatta ekran üzerinden bilgi edinip paylaşabilmeleri sağlanmalıdır. Bu nedenle, eğitim programlarına ekran üzerinden yapılan okuma türüne yönelik içeriğin eklenmesi, kullanılan elektronik aletlerin özelliklerinin okuma sürecindeki etkisinin belirlenmesi, öğretmenlerin cep telefonu, bilgisayar ve internet üzerinden e-okuma konusunda hem kullanıcı hem de öğretici olarak hizmet öncesi ve hizmet içi süreçte yetiştirilmeleri önemlidir.

Gençlerin doğdukları ortamın bir gereği olan elektronik ortamdaki bir şeyler edinme özelliği, ekran üzerinden okumalarını da doğal bir durum hâline getirmiştir. Bununla birlikte

ekrandan okuyarak bilgi edinmenin düşük maliyeti, hızı ve kolaylığı da gençlerin ilgisini artırmaktadır. Bu nedenle gençlerin elektronik araçlardan okuma yapmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi, gençleri e-okuma konusunda yetiştirmede ve onlara yaşadıkları sorunlara çözüm üretmede fayda sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Basılı veya ekran okumaya yönelik tutum, bireyin okumaya yönelik ilgisini, bağlılığını ve motivasyonu belirleyen bir faktördür. Okul çağındaki gençlerin teknolojiyle iç içe bir yaşam sürmelerinden dolayı teknolojik araçlar üzerinden ekran okuma yoluyla bilgi edinip paylaşmaya yönelik tutumlarının hangi etkenlere göre değiştiğinin tespiti, okuma eğitimi sürecinde, verilecek bilgi ve yapılacak uygulamalara ışık tutacaktır. Okuma alışkanlığı kazandırmanın okuma eğitimi için önemli bir kazanım olması ve günümüzün okuma alışkanlıklarının ekran üzerinde sergilenmesi, elektronik ortamdaki okuma eylemini daha iyi tanımayı gerektirdiği için ekran okumaya yönelik tutumların araştırılması önem arz etmektedir. Öğrencilerin okumaya ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri, sürekli okumalarını sağlamak ve okuma alışkanlığını geliştirici olmaktadır. Bu durum öğrencilerin başarılarını artırmakta ve kendilerini geliştirmelerini kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle okuma alışkanlığını geliştirme sürecinde öğrencilerin okumaya ilişkin geliştirdikleri tutumların belirlenmesine öncelik verilmelidir (Güneş ve Kırmızı, 2014: 201). Bu gerekçelerle araştırmada, ortaöğretim / lise düzeyindeki öğrencilerin cep telefonu, bilgisayar, internet teknolojilerinin ekranı üzerinden yaptıkları elektronik okumaya yönelik tutumlarının belirlenmesi ve çeşitli değişkenlere göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın temel amacına ulaşmak için aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları ne düzeydedir?
2. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları cinsiyete göre değişmekte midir?
3. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları cep telefonundan internete bağlanmaya göre değişmekte midir?
4. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları evde internet bağlantısının bulunmasına göre değişmekte midir?
5. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları basılı kitap okuma alışkanlığına göre değişmekte midir?
6. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları derslerde teknoloji kullanımına göre değişmekte midir?

YÖNTEM

Ortaöğretim/lise öğrencilerinin cep telefonu, bilgisayar ve internet teknolojilerinin ekranı üzerinden okumaya yönelik tutumlarını tespit etmeyi ve çeşitli değişkenlere göre değerlendirmeyi amaçlayan bu çalışmada “betimleyici tarama modeli” kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamaktadır (Karasar, 2013: 77).

Örneklem

Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Giresun ilinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evrenini temsil edecek özellikte örneklem ise tesadüfi örnekleme yöntemi ile tespit edilmiştir. Örneklem, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Giresun il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 480 ortaöğretim yani lise öğrencisinden oluşmaktadır. Örneklemde yer alan öğrencilere ait bilgiler aşağıdaki şekildedir:

Tablo 1: Öğrencilerin cinsiyet bilgileri

	Frekans	Yüzde
Erkek	337	% 70,2
Kız	143	% 29,8
Toplam	480	

Tablo 2: Öğrencilerin cep telefonundan internete bağlanma durumları

	Frekans	Yüzde
Evet	418	% 87,1
Hayır	62	% 12,9
Toplam	480	

Tablo 3: Öğrencilerin evden internete bağlanma durumları

	Frekans	Yüzde
Evet	303	% 63,1
Hayır	177	% 36,9
Toplam	480	

Tablo 4: Öğrencilerin basılı kitap/dergi okuma alışkanlığına dair bilgiler

	Frekans	Yüzde
Haftada birden fazla kitap	128	% 26,7
Haftada bir kitap	147	% 30,6
Ayda birden fazla kitap	37	% 7,7
Ayda bir kitap	118	% 24,6
Yılda ve daha fazla sürede bir kitap	50	% 10,4
Toplam	480	

Tablo 5: Okulda ders sürecinde teknoloji kullanımına dair bilgiler

	Frekans	Yüzde
Her Zaman	214	% 44,6
Ara sıra	185	% 38,5
Hiçbir Zaman	81	% 16,9
Toplam	480	

Verilerin Toplanması

Ortaöğretim/lise öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumlarını tespit etmeye ve çeşitli değişkenlere göre ölçmeye çalışan bu çalışmada verilerin toplanmasında; Güneş ve Kırmızı (2014) tarafından geliştirilen *E-Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği*nden yararlanılmış, ancak uzman görüşü alınarak e-kitap dışındaki elektronik okuma ortamlarına yönelik bazı değişiklikler yapılmıştır. Ölçek bu doğrultuda, *Ekran Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği* adıyla uygulanmıştır. Ölçek Güneş ve Kırmızı (2014) tarafından, olumlu ve olumsuz özellikler olmak üzere iki boyuttan ve 26 maddeden oluşmaktadır. Ölçek (5) *Katılıyorum* (4) *Büyük Oranda Katılıyorum* (3) *Orta Düzeyde Katılıyorum* (2) *Pek Katılmıyorum* (1) *Katılmıyorum* aralığında ölçeklendirilmiştir. Olumsuz içerikli maddeler ters kodlanarak değerlendirilmiştir. İlgili ölçek geliştirme çalışmasında, ölçeğin tamamına ait Cronbach's Alpha değerini $\alpha=0,91$ ve varyansı 63,33 olarak bulunmuştur. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumlarını tespit etmeye yönelik bu çalışmada, ölçeğe örneklemeindeki öğrencilerin özelliklerini belirlemek için bilgi formu eklenmiştir. Araştırma kapsamında verilerin toplanmasında kullanılacak ölçeğin güvenirlik hesaplaması yapılmıştır. Buna göre ölçeğin tamamına ait Cronbach's Alpha değeri $\alpha=0,90$ olarak belirlenmiştir.

Ekran Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği, araştırmanın örneklemini oluşturan 480 ortaöğretim öğrencisine araştırmacılar tarafından elden ulaştırılmış ve toplanmıştır.

Veri Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, araştırma amacı ve alt problemler doğrultusunda, SPSS 16.0 programı kullanılarak çözümlenmiş; bulgular, tablolar hâlinde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Verilerin toplanmasında kullanılan tutum ölçeğinde yer alan aralık değerlerini derecelendirmek için aralık hesaplama yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda ölçekte yer alan aralık değerleri $n=5$ olmak üzere, $n = (n-1)/n$ formülü ile $(5-1)/5=0.80$ aralık genişliği formülü uygulanmış ve aşağıdaki aralıklar ortaya çıkmıştır:

Tablo 6: Ölçek Puan Aralıkları		
Seçenekler	Verilen Puanlar	Puan Aralığı
<i>Katılmıyorum</i>	1	1,00 - 1,79
<i>Pek Katılmıyorum</i>	2	1,80 - 2,59
<i>Orta Düzeyde Katılıyorum</i>	3	2,60 - 3,39
<i>Büyük Oranda Katılıyorum</i>	4	3,40 - 4,19
<i>Katılıyorum</i>	5	4,20-5,00

Her bir katılımcının toplam puanı, 26'ya bölünmüş ve elde edilen değerlere, her aralık için numaralar verilmiştir. İlgili numaralardan toplam kaç adet olduğu tespit edilmiş ve belirlenen aralık katsayısına göre yorumlanmıştır.

Elde edilen verilerin analizinde, ekran okumaya yönelik normal dağılım gösteren tutum ortalamalarının çözümlenmesinde, aritmetik ortalama, cinsiyet, cep telefonundan, evden internete bağlanma, değişkenlerini test etmek için *t* testi, diğer değişkenlerin etkisini test etmek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak uygulanmıştır.

BULGULAR

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumlarına dair bulgular

	N	$\bar{X}$	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Olumlu özelliklerle ilgili tutum ortalaması	80	2,7017	1,03968	1,00	5,00
Olumsuz özelliklerle ilgili tutum ortalaması		3,1206	1,10699	1,00	5,00
Ekran okumaya yönelik tutumların genel ortalaması		2,8467	0,57466	1,00	5,00

Araştırmanın örnekleminde bulunan 480 ortaöğretim öğrencisinin bilgisayar, cep telefonu, televizyon gibi elektronik araçların ekranından okumaya yönelik tutumları incelendiğinde;

Ekran okumaya yönelik olumlu özelliklerle ilgili tutum ortalamalarının 2,70 düzeyinde olduğu bununla birlikte ekran okumayla ilgili olumsuz özellikler için tutumlarının 3,12 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının genel olarak 2,85 düzeyinde olduğu, bu ortalamanın ölçme aracına göre *Orta Düzeyde Katılıyorum* aralık değerine denk geldiği görülmüştür. Bu bulgudan hareketle ortaöğretim yani lise öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu, ayrıca ekran üzerinden okumayla ilgili olumsuz özellikleri için daha yüksek düzeyde tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Öğrencilerin ekran okumaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre analizi

	f	%	$\bar{X}$	Standart Sapma	t	p
Erkek	337	70,2	2,8919	0,58836	2,662	0,008
Kız	143	29,8	2,7402	0,52782		

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının cinsiyete göre değerlendirilmesi sonucunda;

Öğrencilerin % 70,2'sinin erkek olduğu ve 2,89 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu; % 29,8'inin kız olduğu ve 2,74 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) düzeyinde ekran okumaya yönelik tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerinin ekran okumaya yönelik tutumları üzerinde, erkek öğrenciler lehine, anlamlı farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir ($t=2,662$; $p.0,008$).

Öğrencilerin ekran okumaya yönelik tutumlarının cep telefonundan internete bağlanma durumuna göre analizi

	f	%	$\bar{X}$	Standart Sapma	t	p
Hayır. Bağlanmıyorum	62	12,9	2,5800	0,57967	-3,976	0,000
Evet. Bağlanıyorum	418	87,1	2,8863	0,56962		

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının cep telefonundan internete bağlanma durumuna göre değerlendirilmesi sonucunda;

Örneklemdaki öğrencilerin % 87,1'nin cep telefonundan internete bağlandığı ve ekran üzerinden okumaya yönelik 2,89 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu; buna karşın % 12,9'unun cep telefonundan internete bağlanmadığı ve 2,58 düzeyinde (*Pek Katılmıyorum*) tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Ortaöğretim öğrencilerinin cep telefonundan internete bağlanmalarının ekran okumaya yönelik tutumları üzerinde, bağlananlar lehine, anlamlı farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir ($t:-3,976$; $p.0,000$).

Öğrencilerin ekran okumaya yönelik tutumlarının evden internete bağlanma durumuna göre analizi

	f	%	$\bar{X}$	Standart Sapma	t	p
Hayır. Bağlanmıyorum	177	36,9	2,8759	0,58296	0,851	0,385
Evet. Bağlanıyorum	303	63,1	2,8297	0,57003		

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının evden internete bağlanma durumuna göre değerlendirilmesi sonucunda;

Öğrencilerin % 63,1'nin evden internete bağlandığı ve 2,83 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) ekran okumaya yönelik tutuma sahip olduğu, buna karşın % 36,9'unun evden

internete bağlanmadığı ve 2,88 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Yapılan analiz sonucunda, evden internete bağlanmanın ekran üzerinden okuma tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir ($t=0,851$; $p. 0,385$).

Öğrencilerinin ekran okumaya yönelik tutumlarının basılı materyal okuma alışkanlığına göre analizi

Gruplar	f	%	$\bar{x}$	Standart Sapma	Min.	Maks.
Yılda ve daha sürede bir kitap	50	10,4	3,0954	,57612	1,46	5,00
Ayda bir kitap	118	24,6	2,7669	,55029	1,00	4,12
Ayda birden fazla kitap	37	7,7	2,6393	,54614	1,88	3,77
Haftada bir kitap	147	30,6	2,8744	,58243	1,46	4,23
Haftada birden fazla kitap	128	26,7	2,8513	,56591	1,15	5,00

(Levene test: 0,749; $p.0559$)

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının basılı materyal okuma alışkanlığına göre değerlendirilmesi sonucunda;

Öğrencilerin % 26,7'sinin haftada birden fazla kitap okuduğu ve 2,85 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) ekran okumaya yönelik tutuma sahip olduğu; % 30,6'sının haftada bir kitap okuduğu ve 2,87 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu; % 7,7'sinin ayda birden fazla kitap okuduğu ve 2,63 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu; % 24,6'sının ayda bir kitap okuduğu ve 2,77 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu ve % 10,4'ünün yılda ve daha fazla sürede bir kitap okuduğu ve 3,09 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu belirlenmiştir.

Gruplar	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	$F_{(4,479)}$	p
Gruplar arası	5,550	4	1,387		
Gruplar içi	152,632	475	,321	4,318	,002
Toplam	158,182	479			

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları üzerinde basılı materyal okuma alışkanlığı değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir ($F_{(4,479)}4,318$; $p.0,002$). Yapılan Post-Hoc Bonferroni testi sonuçlarına göre, yılda ve daha fazla sürede bir kitap okuyanlar lehine ekran okumaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu bulgu, basılı materyal okuma alışkanlığı düştükçe ekran üzerinden okumaya yönelik tutum düzeyinin yükseldiğini göstermektedir.

Öğrencilerin ekran okumaya yönelik tutumlarının derslerde teknoloji kullanımına göre analizi

Gruplar	f	%	$\bar{X}$	Standart Sapma	Min.	Maks.
Hiçbir zaman	81	16,9	2,5717	0,50025	1,46	3,73
Ara sıra	185	38,5	2,8877	0,59809	1,15	5,00
Her zaman	214	44,6	2,9153	0,55198	1,00	5,00

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarının derslerde teknoloji kullanılma durumuna göre değerlendirilmesi sonucunda;

Öğrencilerin % 44,6'sının derslerinde her zaman teknolojik araçlar kullanılarak öğretim yapıldığı ve 2,91 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) ekran üzerinden okumaya yönelik tutuma sahip olduğu; % 38,5'inin derslerinde ara sıra teknoloji kullanıldığı ve 2,89 düzeyinde (*Orta Düzeyde Katılıyorum*) tutuma sahip olduğu ve % 16,9'unun derslerinde hiçbir zaman teknoloji kullanılmadığı ve 2,57 düzeyinde (*Pek Katılmıyorum*) ekran okumaya yönelik tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Teknoloji kullanılan sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin ekran okumaya yönelik tutumların diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Gruplar	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	$F_{(2,479)}$	p
Gruplar arası	7,446	2	3,723		
Gruplar içi	150,736	477	,316	11,781	,000
Toplam	158,182	479			

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarında okulda derslerinde teknoloji kullanılma durumu değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturduğu tespit edilmiştir ($F_{(2,479)}11,781$; $p,0,000$). Yapılan Post-Hoc Bonferroni testi sonuçlarına göre, derslerinde teknoloji her zaman kullanan öğrenciler lehine ekran okumaya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu bulgudan hareketle, derslerde teknolojik araç-gereç kullanımının ekran üzerinden okumayla ilgili olumlu yönde tutum geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Elektronik veya dijital araçlar üzerinden okuma eylemini gerçekleştirmeye dayalı olan ekran okuma, insan yaşamına birçok farklı alışkanlığı, uygulamayı ve kullanım biçimini getirmiştir. Bunun sonucu, her yaşta insan ekran üzerinden bilgi edinme, paylaşma, haberleşme ve iletişim kurma ihtiyacını karşılamaktadır. Yapılan araştırmalar, elektronik metinleri okumanın, zihinsel gelişimi desteklediğini, anlama düzeyini artırdığını, görsel-işitsel unsurlarla anlamı zenginleştirdiğini, hız ve kolaylık sağladığını, metin-okur etkileşimini güçlendirdiğini,

metinlerarasılık sağladığını ve üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirdiğini ortaya koymaktadır (Testart Vailant ve Bettayeb, 2009; Güneş, 2010; Baccino, 2012; Başaran, 2014).

Günlük hayatın her anında, ihtiyaç duyulan bir eşyadan tutun da sevdiğimiz bir kişiye hediye almak, eğlenmek için müzik dinlemek, film izlemek, hastalıkları araştırıp tedavi yollarını araştırmaya kadar hatta hayatımıza yön veren sınavlara başvuru yapmak ve sonuçlarını öğrenmek gibi çok çeşitli sebeplerle ekranlara başvurulmaktadır. Okuyarak ve yazarak bu ortamlardan yani ekranlardan yararlanılmaktadır. Bu noktada, ekranlardan doğru ve bilinçli faydalanmak toplumun bütününe hâkim olması gereken bir düşünce olmalı, genç kuşaklar bu bilinçle eğitilmeli ve yetiştirilmelidir.

Ortaöğretim düzeyindeki gençlerin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarını ve tutumlarını etkileyen etkenleri belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada; genel olarak öğrencilerin ekran okumaya yönelik (1-5 aralığında) 2,85 düzeyinde tutuma sahip olduğu; bu ortalamanın ölçme aracına göre *Orta Düzeyde Katılıyorum* aralık değerine denk geldiği ve ekran okumanın olumsuz özellikleriyle ilgili tutum değerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlar üzerinde cep telefonundan internete bağlanmanın etkili olduğu görülmüştür. Günümüzde cep telefonlarının çocuk, genç ve yaşlı her yaştan bireyin devamlı elinde olduğu, zamanının büyük bir kısmını bu araçları kullanmaya ayırdığı düşünüldüğünde bu bulgunun doğruluğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca cinsiyet farkına göre erkek öğrencilerin daha yüksek tutuma sahip olduğu ortaya konulmuştur. Buna ek olarak, basılı materyal okuma alışkanlığına sahip olmayanların ekran okuma tutumlarının daha yüksek olduğu ve okuldaki derslerde teknoloji kullanımının ekran üzerinden okumaya yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulgu, basılı kitap okuma ve teknoloji kullanmanın ekran üzerinden okumayı doğrudan etkilediğini göstermektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeylerinin ve evden internete bağlanma durumlarının ekran üzerinden okumaya yönelik tutumları üzerinde anlamlı fark yaratmadığı da görülmüştür. Cep telefonundan internete bağlanmanın ekran okuma tutumu üzerinde evden bağlanmaktan daha etkili olması, fiziki kolaylık, hız ve sosyal eğilime bağlanabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilgili araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çelik'in (2015) öğrencilerin e-kitap okumaya yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında örneklemedeki öğrencilerin e-kitap okuma tutumlarının düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Alican ve Saban'ın (2013) araştırma sonuçlarına göre ortaokul ve lise öğrencilerinin sosyal medyaya dönük tutumları kısmen olumludur. Bu araştırma sonuçlarına karşın Chou'nun (2014) yabancı dil öğrenen öğrencilerin e-kitap okumaya yönelik tutumlarını incelediği araştırmasında, örneklemedeki öğrencilerin hem ana dillerinde hem de yabancı dildeki

metinleri ekrandan okumaya yönelik tutumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yaman ve Dağtaş'ın (2013) basılı sayfadan ve ekrandan okumanın okuma becerisine yönelik tutuma etkisini tespit etmeye yönelik araştırmasında, ekrandan okumanın okumaya yönelik tutumu artırdığı belirlenmiştir. Aynı zamanda basılı sayfadan okuma eyleminin okuma becerisine yönelik tutum üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu da ortaya konmuştur. Anwarul'un (2013) dijital ortamlarda okuma tutum ve alışkanlığı ile ilgili araştırmasında, öğrencilerin okumaya yönelik tutum ve alışkanlıklarının okuma materyaline göre değişiklik gösterdiğini ve ekran üzerinden okumanın okumaya yönelik tutum üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Elektronik metinleri okumanın klasik kâğıt üzerinden okuma üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu ve okumaya yönelik tutumu olumlu yönde etkilediğini gösteren sonuçlar, araştırmada elde edilen bulgularla örtüşmemektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinin ekran üzerinden okumaya yönelik tutumlarıyla ilgili elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

Ortaokul ve lise düzeyinde derslerde teknoloji kullanımını bilinçli hâle getirmek için öğretmenlerin hizmet içi eğitime tabi tutulması, dersliklerin teknolojik alt yapısının yenilenmesi ve iyileştirilmesi,

Ailelerin çocuklarına hem basılı materyal okumayı hem de gerektiğinde ekran üzerinden okumayı aşılması ve ekran okumaya yönelik bilinçlendirmesi,

Eğitimin her kademesinde medya okuryazarlığı ve bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımına yönelik derslerin programlara konulması,

Bilgisayar, cep telefonu ve diğer ekran okuma araçlarının eğitim ortamlarında bir öğretim materyali olarak doğru ve etkili kullanımının teşvik edilmesi,

Kâğıt üzerinden okuma alışkanlığı ile ekran okuma alışkanlığı birbirini destekleyecek şekilde eğitim sürecinde kazandırılmalı,

Ekran okuma alışkanlığı öğrencilerin kendini geliştirmesinde önemli bir nitelik olarak kabul edilmeli,

Ekran okumanın çağın gerektiği bir beceri olarak görülmesi, bu doğrultuda temel eğitimden yükseköğretime kadar bilinçli biçimde yeni kuşaklara kazandırılması önerilebilir.

Kaynaklar

- ALİCAN, C. ve SABAN, A. (2013). Ortaokul ve Lisede Öğrencim Gören Öğrencilerin Sosyal Medya Kullanımına İlişkin Tutumları: Ürgüp Örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(2), 1-14.
- ANWARUL, I. M. (2013). Reading Habits and Attitudes in The Digital Environment: A Study on Dhaka University Students, International Conference on Digital Humanities, University of Nebraska, Lincoln (Shortpaper) 16-19 July [USA].
- BACCINO, T. (2012). La Question De La Lecture À L'écran. Colloques Consacrés Aux Tablettes Numériques À L'école, Ecritech À Nice Les. 5- 6 Avril, France.
- BARON, N. S. (2014). *Words on screen: The Fate of Reading in a Digital World*. New York: Oxford University Press.
- BAŞARAN, M. (2014). 4. Sınıf Seviyesinde Ekrandan ve Kâğıttan Okumanın Okuduğunu Anlama, Okuma Hızı ve Metne Karşı Geliştirilen Tutum Üzerindeki Etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 248-268.
- CHOU, I. C. (2014). Investigating EFL Students' E-book Reading Attitudes in First and Second Language. *US-China Foreign Language*, 12(1), 64-74.
- ÇELİK, T. (2015). Öğrencilerin E-kitap Okuma Tutumlarının İncelenmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3), 271-284.
- DYSON, M. C. ve HASELGROVE, M. (2001). The Influence of Reading Speed and Line Length on the Effectiveness of Reading from Screen. *International Journal of Human-Computer Studies*, 54, 585-612.
- GARLAND, K.J. and NOYES, J.M. (2004). CRT monitors: Do they interfere with learning? *Behaviour & Information Technology*, 23 (1), 43-52.
- GIBSON, C. ve GIBB, F. (2011). An evaluation of second generation ebook readers. *The Electronic Library*, 29(3), 303-19.
- GÜNEŞ, F. (2009). *Hızlı Okuma ve Anlamı Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayın-Dağıtım.
- GÜNEŞ, F. (2010). Öğrencilerde Ekran Okuma ve Ekranik Düşünme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 1-20.
- GÜNEŞ, F. ve SUSAR KIRMIZI, F. (2014). E-Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeğinin (EKOT) Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 196-212.
- HOLUM, A. ve GAHALA, J. (2001). Critical Issue: Using Technology to Enhance Literacy Education. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED480229.pdf> (Erişim Tarihi: 05.06.2015)
- KARASAR, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 25. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- LEU, D. J. (2000). Literacy and Technology: Deictic Consequences for Literacy Education in an Information Age. (In M. L. Kamil, P. Mosenthal, P. D. Pearson and R. Barr (Eds.). *Handbook of Reading Research*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahway 2000, pp. 743-770.
- MAZZOLENI, A. K. (2012). *Digital and Paper-Based: The Complex Literacies of Composition Students and Instructors*. Unpublis hedmaster's Thesis. Miami University, Oxford, Ohio.

- MILLER, E. B. ve WARSCHAUER, M. (2014). Young Children and E-Reading: Research Today and Questions for the Future. *Learning, Media and Technology*, 39(3), 283-305.
- MIRANDA, T., WILLIAMS ROSSI, D., JOHNSON, K. A. ve MCKENZIE, N. (2011). Reluctant Readers in Middle School: Successful Engagement with Text Using the E-Reader. *International Journal of Applied Science and Technology*, 1(6), 81-90.
- NAOMI S. B. (2014). *Words on Screen: The Fate of Reading in a Digital World*. New York: Oxford University Press.
- PIANFETTI, E. S. (2001). Teachers and Technology: Digital Literacy Through Professional Development. *Language Arts*, 78(3), 255-262.
- SUTHERLAND SMITH, W. (2002). Weaving the Literacy Web: Changes in Reading from Page to Screen. *Reading Teacher*, 7(55), 662-669.
- TESTART VAILLANT, P. ve BETTAYEB, K. (2009). La Lecture Change, Nos Cerveaux Aussi: E-Book, Internet, Smartphone. *Science et Vie*. 1104, Septembre, 42-57.
- YAMAN, H. ve DAĞTAŞ, A. (2013). Ekrandan Okumanın Okumaya Yönelik Tutuma Etkisi. *Journal of Theory and Practice in Education*, 9(4), 314-333.